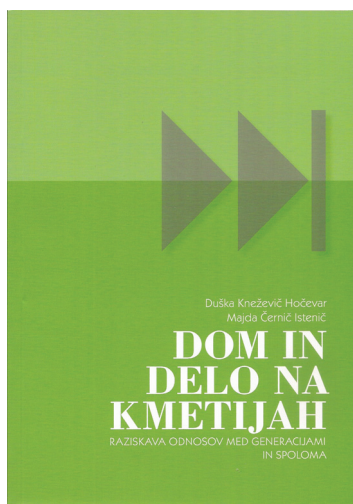

PREDSTAVITEV KNJIGE – DOM IN DELO NA KMETIJAH: RAZISKAVA ODNOSOV MED GENERACIJAMI IN SPOLOMA

Ana Barbič

Avtor: *izr. prof. dr. Duška Knežević Hočevar,
izr. prof. Majda Černič Istenič*

Naslov knjige: *DOM IN DELO NA KMETIJAH:
RAZISKAVA ODNOSOV MED
GENERACIJAMI IN SPOLOMA*

Izdajatelj: *Založba ZRC SAZU*

Leto izdaje: *2010*

Obseg: *158 str., 16/23 cm, mehka vezava*

ISBN: *978-961-254-218-4*

Že iz naslova teme je razvidno, da so bila teoretična razmišljanja avtoric in vprašanja, na katera sta v empirični raziskavi iskali odgovore, usmerjeni v antropološko-sociološke vidike življenja in dela na kmetiji. Statistični popisi teh vprašanj praviloma ne zajemajo, čeprav so bistvenega pomena za razumevanje kmetije kot socialno-gospodarske enote.

Monografija, ki skupaj s stvarnim kazalom obsega 156 strani, je razdeljena na sedem poglavij, v katerih sta zajeta dva tematska sklopa. V prvem so opredeljena izhodišča raziskave, pogled (ovinek) v preteklost, predstavljene so ugotovitve tujih študij o sodobnih družinskih kmetijah ter predstavljeni vsebinski poudarki preučevalcev/preučevalk sodobnih kmečkih družin v Sloveniji. Drugi sklop v celoti zajema poročilo o opravljeni raziskavi – od metodologije do predstavitve in interpretacije dobljenih rezultatov ter sklepnih razmišljanj.

Med izhodišči raziskave avtorici opozarjata na naslednje:

Družinska kmetija je prevladujoča oblika kmetovanja ne le v Sloveniji (94,8 % vse kmetijske zemlje v rabi), temveč tudi v nekaterih drugih evropskih državah (v Franciji 83 %, v Grčiji 100 %, v Avstriji 90 %), pri čemer so vrednosti za Veliko Britanijo (67 %) in ZDA (70 %) nekoliko nižje.

Po obsegu kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU) družinske kmetije v Sloveniji (6,3 ha) močno zaostajajo za povprečnim KZU v EU-27 (11,5 ha).

Neugodna starostna struktura in nizka izobrazbena raven kmečkega prebivalstva v Sloveniji, težave mladih pri iskanju partnerja/partnerice in prevzemanje kmetij šele po smrti gospodarja so dodatne ovire za razvoj družinskega kmetovanja v Sloveniji.

V kratkem pregledu dokumentov o družinskem kmetovanju in razvoju kmetijstva v Sloveniji (od leta 1992) so prikazani cilji kmetijske politike in razvoja podeželja, za katerih uresničitve se pojavi ukrep zgodnjega upokojevanja kmetov že oziroma šele v prvem *Programu razvoja podeželja za Republiko Slovenijo 2004-2006*. Pomoč mladim prevzemnikom kmetij pa je bila v nabor ukrepov vpeljana v drugem, še vedno veljavnem *Programu razvoja podeželja za obdobje 2007-2013*.

V poglavjih iz prvega sklopa so določeni teoretični okvir in strokovne podlage za opredelitev raziskovalnih vprašanj in temeljne hipoteze empirične raziskave: *Odnosi med spoloma in generacijami v kmečkih gospodinjstvih, ki so pridobila sredstva iz ukrepov »pomoč mladim prevzemnikom kmetij« in »zgodnje upokojevanje kmetov«, se pomembno razlikujejo od kmečkih gospodinjstev, ki teh sredstev niso prejela, ter tudi od drugih nekmečkih gospodinjstev v mestnem in podeželskem okolju* (str. 80). Naj tu opozorim, da je anketni vprašalnik, s katerim sta avtorici leta 2007 zbirali podatke za Slovenijo, »eno izmed poglavitnih orodij mednarodnega raziskovalnega programa z dovolj povednim naslovom *Odnosi med generacijami in spoloma (OGS)*« (str. 76).

Raziskava je bila izvedena na kvotnem vzorcu štirih skupin prebivalcev Slovenije obeh spolov, starih od 18 do 83 let. V prvi skupini so prejemniki sredstev iz ukrepa *pomoč mladim prevzemnikom kmetij* (PM = 150); v drugi skupini so prejemniki rente za *zgodnje upokojevanje kmetov* (ZU = 151); v tretji skupini je kmečko prebivalstvo, ki ne prejema tovrstnih sredstev (106); v četrti skupini pa so prebivalci Slovenije, izbrani po merilu statistične reprezentativnosti (410). Skupno je bilo opravljenih 817 anket.

V poglavju *Kaj raziskava govori o kmečkih gospodinjstvih* so prikazani podatki po treh skupinah kmetij in splošne populacije – po velikosti kmetije, po kmetijski dejavnosti, po usposobljenosti za kmetijsko dejavnost, in sicer glede na obliko gospodinjstva ter glede na stališča o protislovjih med »modernostjo in tradicijo«, vezana predvsem na delitev dela in odločanja v gospodinjstvu in na kmetiji.

Najpomembnejša znanstvena spoznanja iz obravnavane monografije se vrtijo okrog konkretne ugotovitve, da kmetije, ki so pridobile državno podporo iz naslova ukrepov pomoči mladim prevzemnikom in zgodnjim upokojencem, kažejo boljše možnosti za nadaljevanje in razvoj kmetovanja kot kmetije, ki niso prejemnice tovrstnih podpor. Na podlagi te ugotovitve monografija ponuja vrsto ugotovitev, med katerimi naj poudarim naslednje:

Kmetije, ki dobivajo podporo iz naslova enega od omenjenih ukrepov, so prepoznane kot nosilci razvoja družinskega kmetovanja v Sloveniji. Odlikujejo jih ne le večja in koncentrirana posest, temveč tudi bolj ugodna demografska struktura članov gospodinjstva in višja rodnost, ki je za Slovenijo še posebej pomembna zaradi izrazitega staranja prebivalstva v nekmečki in kmečki populaciji.

Z vidika možnosti za razvoj kmetovanja je pomembna ugotovitev, da je dosežena izobrazba mladih prevzemnikov in njihovih partnerjev občutno višja kot pri drugih skupinah kmetov, kar jim omogoča uporabo bolj zahtevnih tehnologij kmetovanja, zaradi česar so bolje usposobljeni za hitro in uspešno prilagajanje svetovnim in lokalnim kmetijskim trgom. Neugodna posestna struktura kmetij ter starostna in izobrazbena struktura članov kmečkih gospodinjstev sta namreč pglavitna zaviralca razvoja trajnostnega kmetovanja kot temeljne usmeritve slovenskega kmetijstva.

V monografiji so predstavljeni in analizirani številni vsebinski sklopi, ki se nanašajo na odnose med generacijami in partnerjema v kmečkem gospodinjstvu. Med preučevanimi štirimi skupinami udeležencev v raziskavi prav mladi prevzemniki izkazujejo najvišjo solidarnost s starejšimi člani gospodinjstva. V družbenih razmerah, ki jih pomembno opredelujeta nizka rodnost in staranje prebivalstva, ter torej tudi možnost medgeneracijskega konflikta, je solidarnostna naravnost mladih prevzemnikov kmetij pomembna podpora snovalcem kmetijske in družinske politike pri oblikovanju in izvajanju politike podpiranja zgodnjega upokojevanja kmetov ter mladih prevzemnikov in njihovih družin. Slednjim je treba poleg finančne podpore zagotoviti ustrezno vzgojno-izobraževalno, zdravstveno-socialno in kulturno-rekreativno infrastrukturo ter s tem napraviti življenje na podeželju privlačno ne le za mlade družine prevzemnikov kmetij, temveč tudi za druge skupine prebivalcev slovenskega podeželja.

Poleg teh in še drugih ugotovitev so v monografiji posredno poudarjene nove raziskovalne težave, zlasti težava zagotavljanja možnosti za delo zgodnjim upokojenecem, ki so se upokojili še v aktivni delovni dobi, da so predali kmetijo nasledniku/naslednici. Zanimarjanje njihovih fizičnih in umskih sposobnosti ter izkušenj pomeni gospodarsko škodo, spremlja pa jo tudi nevarnost stresa, ki ga lahko doživi marsikateri kmečki gospodar/gospodarica ob (pre)zgodnji upokojitvi. V tujini so raziskovalci razvili več modelov reševanja tovrstnih težav: začasna delitev posesti med gospodarjem in prevzemnikom; pogodbeni vzpostavitve rednega delovnega razmerja med gospodarjem in prevzemnikom; delitev dela med generacijama na kmečkem gospodarstvu (ena generacija se ukvarja s kmetijsko pridelavo, druga razvije novo, lahko tudi dopolnilno dejavnost, na primer kmečki turizem); zaposlitev zgodaj upokojenega gospodarja/gospodarice v dejavnosti zunaj kmečkega gospodarstva (storitve s kmetijskimi stroji, pluzenje snega in vzdrževanje poti, obrezovanje sadnega drevja, urejanje vrta ipd.).

Posebna odlika in uporabna vrednost monografije je, da so v eni publikaciji prikazane glavne raziskovalne ugotovitve s področja preučevanja kmečkega gospodarstva in gospodinjstva v evropskih državah in Sloveniji, predstavljeni so nekateri zgodovinski vidiki položaja slovenskega kmeta in ustrezni državni dokumenti za podporo kmetijstvu in podeželju ter mladim prevzemnikom in zgodnjim upokojenim kmečkim gospodarjem.

V Sloveniji je bilo sicer opravljenih kar nekaj socioloških raziskav s področja kmečke družine in kmečkega gospodarstva, ki jih avtorici monografije korektno navajata. Precej raziskav in razvojnih projektov je zadevalo tudi razvoj podeželskih skupnosti, urejanje kmetijskih zemljišč ter načrtovanje rabe podeželskega prostora in urejanje podeželskih naselij. V zadnjih nekaj letih je bilo mogoče opaziti tudi ustrezne objave v dnevnem tisku. Žal pa je bilo opravljeno raziskovalno delo le izjemoma upoštevano pri delu državne administracije, še manj pa pri delu

občinske administracije, ki pripravljata gradiva za ustrezne ravni odločanja. Sprašujem se, kaj moramo storiti raziskovalci in državni uradniki, da se bodo ta spoznanja upoštevala v procesih odločanja in udejanjanja sprejetih odločitev.

prof. dr. Ana Barbič
e-pošta: ana.barbic@bf.uni-lj.si